

Відп. редактори: Ю.І. Римаренко, Я.Ю. Кондратьєв, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко. - К.: Концерн "Видавничий дім "Ін Юре", 2006. - Т. 4. - 1223 с.

8. Прокурорський нагляд в Україні: підручник [для студентів] / за ред. проф. І.Є. Марочкінка, П.М. Каркача. - Х.: ТОВ "Одісей", 2005. - 240 с.

9. Курило М.П. Нагляд за додержанням прав і законних інтересів засуджених до позбавлення волі: Автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.10 / М.П. Курило. - Х.: НЮАУ ім. Ярослава Мудрого, 1997. - 18 с.

10. Про прокуратуру: Закон України від 05.11.1991 № 1789-XII // Відомості Верховної Ради України. - 1991. - № 53. - Ст. 793.

11. Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян: Наказ Генеральної прокуратури України від 26 грудня 2005 р. № 7гн. - [Електронний ресурс]: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.12262.0>.

12. Аганов Г.Д. Предупреждение преступлений и иных правонарушений средствами прокурорского надзора при исполнении наказания в виде лишения свободы / Г.Д. Аганов, Е.Н. Ковалева // Уголовное право: научно-практический журнал. - М.: АНО "Юридические программы", 2005. - № 4. - С. 85-87.

13. Мичко М.І. Проблеми функцій і організаційного устрою прокуратури України: дис... докт. юрид. наук: 12.00.10 / Мичко Микола Іванович. - Х.: НЮАУ імені Ярослава Мудрого, 2001. - 375 с.

14. Кримінальний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар: у 2 т. / [Є.М. Блажівський, Ю.М. Грошевий, Ю.М. Дьомін та ін.]; за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. - Х.: Право, 2012. - Т. 1. - 768 с.

15. Митрофанов І.І. Прокуратура як суб'єкт запобігання злочинам: монографія / І.І. Митрофанов, С.В. Степаненко. - Кременчук: Вид. ПП О.В. Щербатих, 2011. - 256 с.

16. Про організацію роботи органів прокуратури України з реалізації принципу гласності: наказ Генерального прокурора України від 14 липня 2006 року № 11гн. - [Електронний ресурс]: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.18049.0>.

17. Про заходи щодо забезпечення особистої безпеки громадян та протидії злочинності: Указ Президента України від 19 липня 2005 року № 1119/2005 // Урядовий кур'єр. - 2005. - № 135. - С. 3-4.

18. Карпачова Н.І. Забезпечення прав і свобод людини в пенітенціарних закладах / Н.І. Карпачова // Стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні:

Доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. - К.: Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, 2004. - С. 278-308.

19. Як змусити стандарти працювати: Практичний посібник по ефективному застосуванню Міжнародних тюремних правил. - вид. 2-ге. - Донецьк: "Донецький Меморіал", Східний видавничий дім, 2011. - 124 с.

20. Інформаційно-аналітичний бюлетень про стан прокурорського нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах та застосуванні інших примусових заходів за 12 місяців 2011 року. - К.: Генеральна прокуратура України, 2012. - 80 с.

21. Бурбика М.М. Правові основи координаційної діяльності органів прокуратури у сфері протидії злочинності / М.М. Бурбика // Форум права. - 2008. - № 3. - С. 77-82. - [Електронний ресурс]: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2008-3/08bmmsspz.pdf>

22. Клочков В.В. Повноваження прокурора з нагляду за виконанням законів у сфері охорони прав і свобод людини / В.В. Клочков // Вісник прокуратури. - К.: Істина, 2009. - № 6. - С. 44-48.

23. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 № 586-XIV // Офіційний вісник України - 1999. - № 18. - Ст. 26.

24. Про місцеве самоврядування: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР // Офіційний вісник України - № 25. - Ст. 20.

25. Хавронюк М.І. Науково-практичний коментар до Закону України "Про засади запобігання і протидії корупції" / М.І. Хавронюк. - К.: Атіка, 2011. - 424 с.

26. Изучение факторов, влияющих на состояние, структуру и динамику преступности в исправительно-трудовых учреждениях / [М.П. Журавлёв, И.В. Каретников, А.Я. Маркович др.] - М.: ВНИИ МВД СССР, 1978. - 28 с.

27. Притула А.М. Деякі проблеми пенітенціарної служби та шляхи їх подолання / А.М. Притула // Формування пенітенціарної системи України: проблеми сьогодення. - Одеса: ОДУВС, УДПТС України в Одеській області, Міжнародний гуманітарний університет, 2012. - С. 109.

28. Пузирьов М.С. Диференціація та індивідуалізація виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк: Дис. канд... юрид. наук. / 12.00.08 - К.: НАВС, 2013. - 250 с.

Конопельський В.Я.

кандидат політичних наук, доцент, начальник кафедри кримінального права та кримінології ОДУВС
Надійшла до редакції: 01.06.2013

УДК 343.9:343.346

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОГНОЗУВАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ УКРАЇНИ

Поляков Є. В.

Прогнозування, вивчаючи стан, структуру й динаміку злочинності, виявляє властиві цьому соціально-правовому явищу закономірності, не тільки науково пояснює сьогодення, а створює основу для передбачення й прогнозування майбутнього розвитку злочинності на транспорті.

Передбачення, засноване на виявлених зв'язках і закономірностях злочинності, уже давно має місце в профілактичній діяльності й використовується

в практиці правоохоронних органів. На конкретно встановлених зв'язках злочинності з такими негативними соціальними явищами, як, скажімо, пияцтво, наркоманія, жебрацтво, моральна розбещеність, ґрунтуються багато профілактичних заходів. При проведенні планування профілактичної роботи органами внутрішніх справ на транспорті, увага, як правило, приділяється тим регіонам, галузям і об'єктам транспорту, де, порівняно з попереднім періодом, проявляється негативна динаміка

© Є.В. Поляков, 2013

злочинності. Виявлені в ході аналізу стану злочинності на транспорті закономірності її поділу за часом доби, днями тижня, періодами року, за робочими й святковими днями лежать в основі планування сил і засобів, що направляються на охорону громадського порядку та боротьбу зі злочинністю.

Однак все це тільки передісторія кримінологічного прогнозування. Прогнозування злочинності у власному розумінні цього слова починається з того моменту, коли наука під впливом практики ставить перед собою й починає вирішувати завдання передбачення основних тенденцій злочинності в майбутньому, вносячи в судження про неї не тільки якісну, а й, по можливості, кількісну визначеність. Для вирішення подібних завдань профілактика змушена застосовувати спеціальні методи, серед яких найбільше значення мають екстраполяція, моделювання та експертні оцінки.

Процес передбачення розвитку злочинності. Етапи прогнозування: а) попередня орієнтація – визначення цілей, завдань, гіпотез, строків; б) збирання даних про процеси і явища, які впливають на розвиток злочинності та її запобігання, опис злочинності в ретроспективі; в) пошуковий прогноз – характеристика варіантів розвитку ситуації для встановлення перспективних проблем; г) негативний прогноз – порівняння встановлених проблем і можливих засобів їх рішення, а також визначення ресурсів, сил і засобів; д) оцінка обґрунтованості попередніх етапів; е) розроблення рекомендацій по оптимізації координації суб'єктів профілактики злочинів.

У прогнозуванні профілактики злочинів слід використовувати: а) статистичні дані про стан, тенденції злочинності й соціальних чинників (демографічних, економічних, політичних), які впливають на злочинність, не менше як за 10 останніх років; б) дані про зміни стану й тенденції значених обставин за досліджуваний період; в) статистичні дані за останні 10 років, які характеризують фонові явища злочинності; г) статистичні дані про структуру, обсяг, результати, тенденції застосування заходів профілактики й кримінально-правових заходів; д) дані про стан правового регулювання, організацію й ресурсне забезпечення боротьби зі злочинністю; е) дані про стан і тенденції громадської думки; ж) дані про новий вигляд злочинів, нові форми й способи злочинних дій; з) інформацію про стан і прогнози злочинності й боротьби з нею в інших державах.

В умовах відносної стабільності процесів суспільного розвитку, стану законодавства та практики його застосування для злочинності нехарактерні різкі зміни кількісних і якісних показників. Стан злочинності змінюється, але ці зміни відбуваються, як правило, поступово, еволюційно й мають характер процесу, який може проявлятися лише протягом більш-менш значного періоду часу.

Розглядаючи цей процес за допомогою методів статистичного аналізу динамічних рядів, можна виявити загальну тенденцію зростання, зниження або відносної стабілізації злочинності за відповідний часовий період. Якщо ж виявлену шляхом аналізу минулого й сьогодення злочинності тенденцію поширити (екстраполювати) на перспективу, то на цій підставі можна не тільки мати судження про ймовірний майбутній стан злочинності (зростання або зниження), а й дати хоча б приблизну кількісну оцінку результатів цього процесу.

Аналогічним чином на основі статистичного аналізу відповідних динамічних рядів можуть будуватися висновки й надаватися кількісні оцінки стосовно не тільки

всієї злочинності, а й окремих її частин (організована, групова, рецидивна та підліткова злочинність, окремі види злочинів і т. ін.), як загалом на транспорті, так і по окремих галузях транспорту.

Важливо лише нагадати, що статистика має справу тільки з великою кількістю спостережень, з аналізом значних у кількісному відношенні сукупностей відповідних явищ. Її методами не можна користуватися для вивчення стану злочинності при обмеженій кількості зареєстрованих злочинів (на території, наприклад, одного невеликого об'єкта транспорту, який обслуговує лінійне відділення або пункт міліції).

Заснована на статистичному аналізі динамічних рядів оцінка ймовірного майбутнього стану злочинності є не просто науковим припущенням (гіпотеза). Це наукове твердження, що ґрунтується на виявленій тенденції можливого розвитку злочинності. З урахуванням зазначеного факту, що злочинність, узята у великій кількості, у сукупності підкоряється дії закону великих чисел, ми можемо з достатньою вірогідністю визнати таку оцінку кримінологічним прогнозом злочинності.

Екстраполяція в статистику є поширенням установлених у минулому тенденцій на майбутнє. Теорія й практика статистики розробили різні методичні прийоми побудови й оброблення динамічних рядів, які характеризуються певною стабільністю.

Для цілей екстраполяції рекомендується метод вирівнювання динамічного ряду, суть якого полягає в тому, що шляхом відповідних розрахунків наноситься лінія, що складається з крапок реальних значень конкретного явища за всі роки спостереження на мінімальну суму квадратів відстані. Ця пряма лінія, названа трендом, повинна, отже, проходити якнайближче до всіх крапок (значень) динамічного ряду. Лінія тренду, продовжена на графіку за межі реального спостереження, буде означати екстраполяцію тенденції, що характеризувала минулий розвиток цього явища, на майбутню проекцію цього явища. Лінія тренду дає можливість визначати ймовірні кількісні характеристики прогнозованого явища.

Досвід показує, однак, що екстраполяція динамічних рядів дає задовільні результати тільки щодо найближчого майбутнього, а в міру збільшення прогнозованого часового інтервалу помилки в оцінках, заснованих на такій екстраполяції, швидко прогресують і тим самим прогноз втрачає своє значення. Це повністю стосується й екстраполяції окремих характеристик злочинності. Чим більш віддалений строк прогнозу злочинності, що цікавить нас, тим менше надії одержати досить повне про нього уявлення шляхом екстраполяції попереднього стану.

Тому прогнози злочинності, що ґрунтуються на лінійній екстраполяції, мають обмежене практичне значення. Вони виступають лише як первинний орієнтир, сигнал щодо позитивної або негативної тенденції розвитку злочинності й потребують додаткового аналізу.

Більш успішно вирішуються завдання прогнозування злочинності при поєднанні методів екстраполяції й моделювання. Моделювання – одна з важливих категорій теорії пізнання. На ідеї й методи моделювання ґрунтуються багато наукових досліджень, як експериментальних, так і теоретичних. Суть цього методу полягає в тому, що для дослідження якого-небудь явища, процесу або системи на основі їх раніше встановлених характеристик, зв'язків і закономірностей спочатку

створюється модель відповідного об'єкта, а потім дослідження триває на цьому прообразі реального. У техніці моделлю, як правило, служить виготовлений у натуральну величину або в певному масштабі стосовно реального експериментальний зразок виробу або його окремих вузлів. У дослідженнях соціальних процесів моделювання - одна з важливих категорій теорії пізнання. У дослідженнях соціальних процесів модель здебільшого створюється в абстрактній, знаковій формі. Тут найпоширенішими є математичні моделі.

Усе почалося з питання, що було поставлене дослідниками: чому в березні поточного року зареєстровано більше злочинів, ніж у лютому, а у квітні - менше, ніж у березні? Для відповіді на це питання були проаналізовані всі дані реєстрації злочинів за останні п'ять років по місяцях. Виявилось, що зазначена картина спостерігалася щорічно. Більше того, співвідношення - більше або менше - стосується не тільки лютого, березня або квітня, а всіх місяців року. Коливання кількості злочинів, що реєструються, по місяцях виявили дивну сталість як щодо тенденції мінливості, так і в кількісному співвідношенні. Проведений аналіз дозволив встановити досить стійку статистичну закономірність і на її основі побудувати математичну модель розподілу злочинності по місяцях року.

Користуючись цією моделлю, складеною в січні, можна визначити прогнозовану кількість злочинів на кожний наступний місяць, а в сукупності - на весь календарний рік.

Зазначеним методом були розроблені річні прогнози злочинності як загалом по країні, так і по окремих регіонах і галузях економіки, як у цілому по злочинності, так і по окремих найпоширеніших видах злочинів. І всі ці прогнози показали достатню обґрунтованість. Фактична реєстрація злочинів відхилялася від прогнозу не більше ніж на 3 %. Тим самим була доведена практична значимість розробленої методики короткострокового прогнозування злочинності. Однак спроба використовувати цю методичку для прогнозування злочинності на більш тривалий період успіху не мала.

Відомі й інші розробки в галузі короткострокового кримінологічного прогнозування, що ставили завдання створення моделей злочинності на основі виявлених при аналізі статистичних закономірностей її структури. Цей досвід свідчить, що, спираючись навіть на поодинокі, але вірогідно встановлені й кількісно певну внутрішню закономірність злочинності шляхом її моделювання, можна давати прогностичні оцінки більш упевнено, ніж при застосуванні простої екстраполяції відповідних динамічних рядів, і що для короткострокового прогнозування злочинності в умовах відносної стабільності законодавства та практики його застосування можна абстрагуватися від урахування соціальних зовнішніх факторів, що впливають на злочинність.

Менш помітні успіхи кримінології в середньостроковому (на п'ятилітній строк) прогнозуванні злочинності на основі моделювання. Ці роботи мають поки що пошуковий, експериментальний характер. Практичне вирішення цієї проблеми належить до майбутньої перспективи.

Отже, можна зробити висновок: у кримінологічній науці використовуються наступні види прогнозів: короткостроковий (охоплює період 1-2 роки й обслуговує

поточне планування запобіжної діяльності, має велике значення для визначення тактики боротьби зі злочинністю); середньостроковий (охоплює період 3-5 років, коректує короткострокове або довгострокове прогнозування й виробляє стратегію боротьби зі злочинністю на рівні міністерства); довгостроковий (охоплює період понад 10 років, допомагає визначити генеральну лінію у сфері боротьби зі злочинністю органами центральної влади).

Під час здійснення прогнозів кримінології використовуються наступні основні методи: метод екстраполяції (математичний метод, згідно з яким тенденції злочинності в минулому й сьогодні продовжуються на майбутнє); метод моделювання (розроблення системи математичних формул на основі раніше встановлених характеристик, зв'язків і закономірностей, побудова й подальше дослідження цієї моделі); метод експертних оцінок (вивчення думки практиків і науковців, спеціально підібраних за ознаками стажу, кваліфікації, знань про майбутній рівень і структуру злочинності, процесів і явищ, які інтенсивно впливають на її тенденції). Природно, що якісно вищий рівень прогнозу може бути досягнутий лише завдяки використанню зазначених методів у комплексі й різних комбінаціях.

У прогнозуванні злочинності важливу роль відіграє метод експертних оцінок. Суть цього методу, досить широко використовуваного в прогнозуванні явищ процесів у різних галузях наукових знань, полягає в залученні знань і творчих здібностей групи компетентних осіб (експертів) для з'ясування майбутнього стану об'єктів, що становлять науковий інтерес. Для успіху використання цього методу необхідно, щоб як експертів залучали, по-перше, найбільш кваліфікованих фахівців, які добре знають об'єкт експертизи. По-друге, важливо, щоб кількість експертів, які беруть участь в оцінці, була достатньою для наступного статистичного оброблення їхніх думок з метою виявлення основної, типової думки (у межах від 20 до 50 осіб). І, нарешті, важливо забезпечити відповідні умови для одержання від експертів найбільшої й достатньо достовірної інформації про об'єкт експертизи.

Робота експертів, як правило, організовується у вигляді опитування за відповідною, єдиною для всіх програмою. Індивідуальне опитування, що може проводитися анонімно, дозволяє експертам у спокійній обстановці, обдуманно відповідати на поставлені питання, не відчуваючи психологічного тиску більш авторитетних або наполегливих у відстоюванні своїх позицій колег. Але як доповнення до опитування корисно організувати по цій проблемі наступну дискусію експертів, що, як правило, стимулює їх творчу енергію, дозволяє краще виявити аргументацію тієї або іншої думки.

З урахуванням відзначених труднощів математичного моделювання розвитку злочинності на тривалі строки, метод експертних оцінок на сьогодні є, мабуть, найбільш доступним для середньострокового, а тим більше для довгострокового прогнозування. Цей метод, як правило, не дає кількісних оцінок, а судження експертів мають характер більше гіпотез, ніж тверджень, але й вони надають інформацію, що має практичне значення для планування заходів боротьби зі злочинністю.

Отже, головна роль прогнозування кримінології полягає в тому, що воно формує основу для подальшого планування кримінології, оскільки представляє

можливий розвиток процесів і явищ злочинності й допомагає органам управління профілактикою злочинів заздалегідь підготуватися до нових проблем, а не займатися ситуацією, що склалася, не маючи можливості впливати на неї.

Важливість розроблення теоретичного аспекту запобігання вчиненню злочинів полягає ще й в тому, що з ним тісно пов'язане питання про можливість прогнозування в цій сфері.

Невід'ємною складовою соціального управління в галузі профілактики злочинності є кримінально-правове й кримінологічне прогнозування, а також планування запобіжних заходів.

Недостатня розробленість в юридичній літературі проблем прогнозування не є результатом принципової неможливості розроблення такого роду прогнозів. Прогнозування у сфері кримінального права й кримінології не тільки можливе, а й доцільне. Без наукового передбачення неможливе наукове управління, також і в боротьбі зі злочинністю. Не можна, щоправда, не враховувати ті очевидні й досить великі труднощі, що виникають у процесі здійснення такого прогнозування, тому що у сфері кримінального права завжди набагато зрозуміліше те, що не влаштовує суспільство, ніж те, якою повинна бути нова кримінально-правова регламентація.

У зв'язку з викладеним підкреслимо: кримінально-правове прогнозування як один з напрямків прогностики у сфері боротьби з корисливою злочинністю не слід змішувати з кримінологічним прогнозуванням. Вони належать до самостійних, хоча й тісно пов'язаних один з одним видів передбачення.

Кримінологічне прогнозування, яке полягає в науковому передбаченні змін тенденцій і закономірностей учинення злочинів у майбутньому, надає законодавцю інформацію, урахування якої дозволяє вчасно вносити відповідні корективи в кримінальне законодавство. Кримінологічні прогнози стану, структури, динаміки вчинення злочинів служать вихідним імпульсом до вивчення всіх інших передумов можливої декриміналізації окремих злочинних діянь або, навпаки, передбачуваного посилення їх деталізації. У цих умовах кримінологічне прогнозування є початковою ланкою, предтечею кримінально-правового прогнозування: перспективи розвитку кримінального законодавства можуть бути правильно визначені тільки з урахуванням інформації, отриманої в результаті кримінологічного прогнозу. Соціологічні дослідження, до речі, свідчать, що кримінальне законодавство в певних сферах змінюється здебільшого залежно від того, як розвивається відповідна злочинність (наприклад, економічна, транспортна).

Неменше значення для практики запобігання має оцінка зворотного зв'язку кримінологічного й кримінально-правового прогнозування. У процесі кримінологічного прогнозування необхідно враховувати "поправочні коефіцієнти" у вигляді запланованих законодавцем акцій із криміналізації або декриміналізації певних видів злочинів. Ігнорування ролі законодавця, його "внеску" у визначення кола злочинного й кримінально карного може істотно знизити цінність та інформативність кримінологічного прогнозування. У цьому разі розглянуті види прогнозування міняються місцями, і вже кримінально-правове прогнозування (і планування) служить вихідною основою для здійснення науково обґрунтованого кримінологічного прогнозу.

Відповідні дослідження доводять, що зміни в законодавстві у зв'язку з прийняттям у 2001 р. нового КК України істотно вплинули не тільки на якісну характеристику злочинності, а й на її динаміку. І хоча такого роду зміни дійсно важко передбачати заздалегідь, це аж ніяк не означає, що їх не варто враховувати взагалі.

Інша справа, що довгостроковий кримінально-правовий прогноз не може бути дуже точним, тому що на зміну стану й динаміки явищ у певній сфері суспільних відносин впливає складний комплекс соціальних факторів, які безупинно розвиваються, причому більшість з них ще відсутня в період прогнозування. Тому ми говоримо про обмежений характер такого роду прогнозів.

Кримінально-правове прогнозування є, насамперед, передбаченням розвитку кримінально-правових явищ. Як і будь-яке передбачення воно має дві сторони: передбачувальну (дескриптивну, описову) і прогностичну (проскриптивну, приписову). Передбачення виконує функцію одержання, опису й оцінки прогнозованої інформації про тенденції й перспективи розвитку явищ у сфері певної соціальної діяльності. Прогностика передбачає розроблення директивних установок на реалізацію отриманої інформації в нормотворчій діяльності.

Отже, передбачення переходить у цілепокладання і, як результат, перетворюється на планування правотворчої діяльності. Ухваленням рішення про доцільність встановлення кримінально-правової заборони завершується етап оцінки наслідків криміналізації певного виду діянь і починається стадія планування безпосереднього процесу законотворчості. Кримінально-правове прогнозування повинно завжди передувати ухваленню законодавчого рішення про планування правотворчої діяльності й проектуванню кримінально-правових норм.

Передбачувальна й прогностична сторони кримінально-правового прогнозу в ідеалі повинні взаємодіяти між собою таким чином, аби домогтися ефекту самореалізації прогнозу. У сфері кримінальної законотворчості це означає розроблення й прийняття такої кримінально-правової норми про злочин, яка б виявилась не тільки соціально виправданою, а й соціально зумовленою, оптимальною й ефективною в правозастосовній діяльності. Проектowana норма повинна сприяти витисненню зі сфери соціальної діяльності негативних явищ, яким вона покликана протидіяти, призвівши до самореалізації прогнозу.

Трохи інакше варто оцінювати взаємодію аспектів передбачення та прогностики в кримінологічному прогнозуванні. Кримінологічний прогноз, указуючи на передбачуваний несприятливий розвиток окремих структурних елементів злочинності, сприяє разом з кримінально-правовим прогнозуванням виробленню різних запобіжних заходів, спрямованих на нейтралізацію злочинності й досягнення позитивних змін у прогнозованому явищі. За допомогою кримінально-правового прогнозування, зокрема, можна передбачити ефективність впливу на несприятливі процеси у сфері транспортної діяльності спеціально розробленими засобами покарання. Таким чином досягається ефект саморуйнації кримінологічних прогнозів.

Література

1. Додін Є.В. Адміністративні проступки та їх профілактика органами внутрішніх справ на транспорті.

– Одеса, 1983. – 96 с.

2. Волков М.Д., Горяинов К.К., Кондратюк Л.В. Региональное прогнозирование криминологии. - Ч. I. - М.: ВШ МВС СРСР, 1980. - С. 57.

3. Криминология: Учебник для юрид. вузов / Под общ. ред. А.И. Долговой. - М., 1997. - 784 с.

4. Криминология: Учебник. / под ред. акад. В.Н. Кудрявцева, проф. В.Е. Эминова. - М.: Юрист, 1995. - 512 с.

5. Криминология и профилактика преступлений: Учебное пособие / под ред. проф. В.Г. Лихолоба. - Донецк: ДИВД, 1994. - 396 с.

6. Остапенко О.І. Профілактика адміністративних правопорушень: адміністративно-правовий аспект. - Львів, 2001. - С. 147.

7. Солопанов Ю.В. Прогнозування криминології і планування боротьби із злочинністю. Лекція. - М.: МВШМ МВС СРСР, 1983. - С. 5-32.

Поляков Є. В.

кандидат юридичних наук

Доцент кафедри діяльності ОВС на транспорті

ОДУВС

Надійшла до редакції: 08.06.2013

УДК341.456:343.432

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ЧИННИКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ БОРОТЬБИ ЦИВІЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ТОРГІВЛЕЮ ЛЮДЬМИ НА ТЕРЕНАХ МІЖНАРОДНИХ ОПЕРАЦІЙ З ПІДТРИМАННЯ МИРУ

Пядишев В. Г.

Неодноразово доведений факт, що локальні збройні конфлікти можуть стати причиною великомасштабних війн, не міг не викликати у світової спільноти реакції у вигляді розгортання мережі міжнародних операцій з підтримання миру (МОПМ). У цьому процесі активну участь бере Україна [1]. З цілої низки причин виникнення нових локальних збройних конфліктів на планеті не припиняється. Тому з особливою гостротою постає питання про економію ресурсів на розгортання нових операцій з підтримання миру. Одним з напрямків такої економії є скорочення термінів операцій. Однак існує цілий ряд критеріїв, які визначають ступінь досягнення мети операції, тобто при передчасному згортанні операції конфлікт спалахує з новою силою. В умовах внутрішньодержавних збройних конфліктів, якими сьогодні є їх більшість, основною силою вирішення конфлікту є міжнародна цивільна поліція.

Локальні конфлікти не тільки несуть страждання місцевому населенню й дестабілізують обстановку в країнах найближчого оточення. Важким відлунням вони відгукуються навіть на інших континентах – у країнах, куди потоки біженців несуть з собою відгомони своїх громадянських війн, а також емісарів організованої злочинності, яка зародилася й зміцніла в умовах ослабленого або втраченого правопорядку й у ході свого розвитку прагне придбати міжнародний характер. Одним з найбільш жорстоких і небезпечних видів такої злочинності в зонах МОПМ є торгівля людьми [2]. Боротьба з нею є одним з непростих завдань міжнародної цивільної поліції. Причому, як буде показано нижче, для забезпечення її ефективності сьогодні необхідно прийняти ряд міжнародно-правових заходів.

У країнах СНД за останній час здійснені дисертаційні дослідження за релевантними напрямками. В області захисту прав людини й міжнародного гуманітарного права роботи завершили автори: А.А. Маєвська (2002), Мохаммад Абдель Карім Мусса Аль-Нсур (2002), Н.В. Плахотнюк (2002), Ю.В. Климчук (2003), Л.В. Пастухова (2003), В.І. Дяченко (2003), В.Х. Ярмаки (2003), П.Г. Зверев (2005), С.В. Бухмін (2005), Л.Н. Тарасова (2007). У сфері застосування міжнародного права у врегулюванні збройних конфліктів - це роботи О.Є. Болгова (1999), С.А. Єгорова (1999), О.О. Хохлишевой (2000), Кебеде

Гобена Геллан (2001), Ю.В. Земскова (2003). У галузі діяльності міжнародних організацій зі збереження миру – роботи А.А. Делінського (2003), В.С. Ржевської (2003), С.С. Новікова (2003), О.О. Хохлишевой (2003), Ю.В. Запарія (2004), С.Н. Снегиной (2006), І.М. Крупянко (2008), Є.В. Годованік (2011). Забезпечення підготовки та участі персоналу національних правоохоронних органів у міжнародних ОПМ досліджувалися в роботах О.О. Телічкіна (2004) [3], А.А. Грідчіна (2009) [4], В.О. Заросила (2009) [5]. Найзначніша з українських робіт, присвячених боротьбі з торгівлею жінками й примушуванням до проституції – це докторське дисертаційне дослідження К.Б. Левченко [6].

Кожна з перелічених робіт висвітлює важливі проблеми, які доводиться вирішувати в боротьбі за права людини, а також при здійсненні МОПМ у зонах збройних конфліктів. Однак зазначені роботи не відображають специфічних проблем боротьби з торгівлею людьми в зонах МОПМ і, відповідно, не пропонують засобів і заходів для їх розв'язання.

Метою роботи є розкриття проблем, пов'язаних з підвищенням ефективності боротьби цивільної поліції з торгівлею людьми в зонах міжнародних операцій з підтримання миру, а також розробка пропозицій з організаційних і міжнародно-правових заходів для їх подолання.

Якщо навіть у стабільних країнах в умовах миру боротьба зі зазначеним явищем становить значні складності, то в зонах МОПМ до цих складнощів приєднуються наступні.

1. ПРАВОВИЙ НІГІЛІЗМ У ЗОНІ МОПМ.

1.1. Територія збройного конфлікту – це зона правового нігілізму.

Вибух збройного конфлікту ліквідував єдину систему правопорядку в зоні. Зброя потрапила до мас людей, причому далеко не всі взяли її для забезпечення політичних прав і свобод або, принаймні, для самооборони. Багато стали користуватися нею для вчинення грабежів та інших злочинів, заснованих на насильстві. Заперечення колишніх правоохоронних систем: з одного боку – захисту, з іншого боку – стримування, – зруйнувало колишні норми поведінки, призвело до масового правового нігілізму, нехтування людською гідністю й основними правами людини.